

Kisakoodarin käsikirja

Antti Laaksonen

4. joulukuuta 2016

Sisältö

Alkusanat	ix
I Perusasiat	1
1 Johdanto	3
1.1 Ohjelmointikielet	3
1.2 Syöte ja tuloste	4
1.3 Lukujen käsittely	6
1.4 Koodin lyhentäminen	8
1.5 Virheen etsiminen	10
1.6 Matematiikka	11
2 Aikavaativuus	15
2.1 Laskusäännöt	15
2.2 Vaativuusluokkia	18
2.3 Tehokkuuden arviointi	19
2.4 Suurin alitaulukko	20
3 Järjestäminen	23
3.1 Järjestämisen teoriaa	23
3.2 Järjestäminen C++:ssa	27
3.3 Binäärihaku	29
4 Tietorakenteet	33
4.1 Dynaaminen taulukko	33
4.2 Joukkorakenne	35
4.3 Hakemisto	36
4.4 Iteraattorit ja välit	37
4.5 Muita tietorakenteita	39
4.6 Vertailu järjestämiseen	41
5 Täydellinen haku	43
5.1 Osajoukkojen läpikäynti	43
5.2 Permutaatioiden läpikäynti	45
5.3 Peruuttava haku	46
5.4 Haun optimointi	47
5.5 Puolivälihaku	49

6	Ahneet algoritmit	51
6.1	Kolikkotehtävä	51
6.2	Aikataulutus	52
6.3	Tehtävät ja deadlinet	54
6.4	Keskiluvut	55
6.5	Huffmanin koodaus	56
7	Dynaaminen ohjelmointi	59
7.1	Kolikkotehtävä	59
7.2	Pisin nouseva alijono	64
7.3	Reitinhaku ruudukossa	65
7.4	Repunpakkaus	66
7.5	Editointietäisyys	68
7.6	Laatoitukset	69
8	Tasoitettu analyysi	71
8.1	Kaksi osoitinta	71
8.2	Lähin pienempi edeltäjä	74
8.3	Liukuvan ikkunan minimi	75
9	Välikyselyt	77
9.1	Staattiset kyselyt	77
9.2	Binääri-indeksipuu	80
9.3	Segmenttipuu	83
9.4	Lisäteknikoita	87
10	Bittien käsittely	89
10.1	Luvun bittiesitys	89
10.2	Bittioperaatiot	90
10.3	Joukon bittiesitys	92
10.4	Dynaaminen ohjelmointi	94
II	Verkkoalgoritmit	97
11	Verkkojen perusteet	99
11.1	Käsitteitä	99
11.2	Verkko muistissa	103
12	Verkon läpikäynti	107
12.1	Syvyyshaku	107
12.2	Leveyshaku	109
12.3	Sovelluksia	111
13	Lyhimmät polut	113
13.1	Bellman-Fordin algoritmi	113
13.2	Dijkstran algoritmi	116
13.3	Floyd–Warshallin algoritmi	119

14 Puiden käsittely	123
14.1 Puun läpikäynti	124
14.2 Lämpimittä	125
14.3 Solmujen etäisyydet	126
14.4 Binaäripuut	127
15 Virittävät puut	129
15.1 Kruskalin algoritmi	130
15.2 Union-find-rakenne	132
15.3 Primin algoritmi	134
16 Suunnatut verkot	137
16.1 Topologinen järjestys	137
16.2 Dynaaminen ohjelmointi	139
16.3 Tehokas eteneminen	142
16.4 Syklin tunnistaminen	143
17 Vahvasti yhtenäisyys	145
17.1 Kosarajun algoritmi	146
17.2 2SAT-ongelma	148
18 Puukyselyt	151
18.1 Tehokas nouseminen	151
18.2 Solmutaulukko	152
18.3 Alin yhteinen esivanhempi	155
19 Polut ja kierrokset	159
19.1 Eulerin polku	159
19.2 Hamiltonin polku	163
19.3 De Bruijnin jono	165
19.4 Ratsun kierros	166
20 Virtauslaskenta	167
20.1 Ford-Fulkersonin algoritmi	168
20.2 Rinnakkaiset polut	172
20.3 Maksimiparitus	173
20.4 Polkupeitteet	176
III Lisäaiheita	179
21 Lukuteoria	181
21.1 Alkuluvut ja tekijät	181
21.2 Modulolaskenta	185
21.3 Yhtälönratkaisu	188
21.4 Muita tuloksia	189

22 Kombinatoriikka	193
22.1 Binomikerroin	194
22.2 Catalanin luvut	196
22.3 Inklusio-eksklusio	198
22.4 Burnsiden lemma	200
22.5 Cayleyn kaava	201
23 Matriisit	203
23.1 Laskutoimitukset	203
23.2 Lineaariset rekursioyhtälöt	206
23.3 Verkkojen käsittely	208
24 Todennäköisyys	211
24.1 Tapahtumat	212
24.2 Satunnaismuuttuja	214
24.3 Markovin ketju	216
24.4 Satunnaisalgoritmit	217
25 Peliteoria	221
25.1 Pelin tilat	221
25.2 Nim-peli	223
25.3 Sprague–Grundyn lause	224
26 Merkkijonoalgoritmit	229
26.1 Trie-rakenne	230
26.2 Merkkijonohajautus	231
26.3 Z-algoritmi	234
27 Neliöjuorialgoritmit	239
27.1 Eräkäsittely	240
27.2 Tapauskäsittely	241
27.3 Mo’n algoritmi	241
28 Lisää segmenttipuusta	243
28.1 Laiska eteneminen	244
28.2 Dynaaminen toteutus	247
28.3 Tietorakenteet	249
28.4 Kaksiulotteisuus	250
29 Geometria	253
29.1 Kompleksiluvut	254
29.2 Pisteet ja suorat	256
29.3 Monikulmion pinta-ala	259
29.4 Etäisyysmitat	260

30 Pyyhkäisyviiva	263
30.1 Janojen leikkauspisteet	264
30.2 Lähin pistepari	265
30.3 Konvekssi peite	266

Osa I

Perusasiat

Osa II

Verkkoalgoritmit

Luku 20

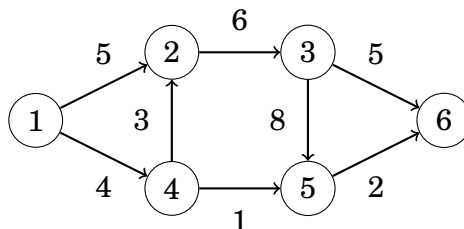
Virtauslaskenta

Virtauslaskennan keskeiset ongelmat ovat:

- **Maksimivirtauksen etsiminen:** Kuinka paljon virtausta on mahdollista kuljettaa verkon alkusolmusta loppusolmuun kaaria pitkin?
- **Maksimileikkauksen etsiminen:** Mikä on yhteispainoltaan pienin joukko kaaria, joiden poistaminen erottaa alkusolmun loppusolmusta?

Osoittautuu, että nämä ongelmat vastaavat toisiaan ja ne on mahdollista ratkaista samanaikaisesti toistensa avulla.

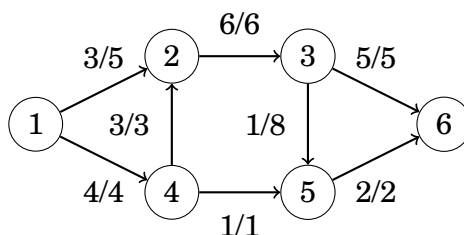
Oletamme, että annettuna on suunnattu, painotettu verkko, jossa on valittu tietty alkusolmu ja loppusolmu. Tarkastellaan esimerkkinä seuraavaa verkkoa, jossa solmu 1 on alkusolmu ja solmu 6 on loppusolmu:

Maksimivirtaus

Verkossa oleva **virtaus** lähtee liikkeelle alkusolmusta ja päättyy loppusolmuun. Kunkin kaaren paino on kapasiteetti, joka ilmaisee, kuinka paljon virtausta kaaren kautta voi kulkea. Kaikissa solmuissa alkusolmu- ja loppusolmu lukuun ottamatta tulevan ja lähtevän virtauksen on oltava yhtä suuri.

Maksimivirtaus on suurin mahdollinen virtaus verkossa. Esimerkkiverkossa maksimivirtauksen suuruus on 7:

Merkintä v/k kaareissa tarkoittaa, että kaareissa kulkee virtausta v ja kaaren kapasiteetti on k . Virtauksen suuruus on 7, koska alkusolmusta lähtevä virtaus on $3 + 4 = 7$ ja loppusolmuun saapuva virtaus on $5 + 2 = 7$.

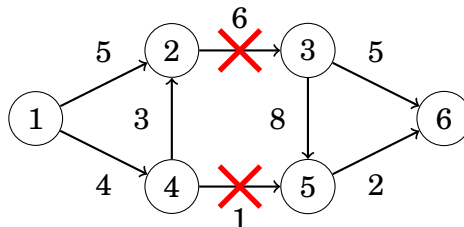
Huomaa, että jokaisessa välisolmussa tulevan ja lähtevän virtauksen määrä on sama. Esimerkiksi solmuun 2 tulee virtausta $3 + 3 = 6$ yksikköä solmuista 1 ja 4 ja siitä lähtee virtausta 6 yksikköä solmuun 3.

Virtaus 7 on verkon maksimivirtaus, koska verkon rakenteesta johtuen ei ole tapaa kuljettaa enempää virtausta verkossa.

Minimileikkaus

Leikkaus jakaa verkon solmut kahteen osaan niin, että alkusolmu ja loppusolmu ovat eri osissa. Leikkauksen paino on niiden kaarten yhteispaino, jotka kulkevat alkuosasta loppuosaan.

Minimileikkaus on leikkaus, jonka paino on pienin mahdollinen. Esimerkiverkossa minimileikkaus on painoltaan 7:

Tässä leikkauksessa alkuosassa ovat solmut $\{1, 2, 4\}$ ja loppuosassa ovat solmut $\{3, 5, 6\}$. Alkuosasta loppuosaan kulkevat kaaret $2 \rightarrow 3$ ja $4 \rightarrow 5$, joiden yhteispaino on $6 + 1 = 7$.

Ei ole sattumaa, että yllä olevassa verkossa sekä maksimivirtauksen suuruus että minimileikkauksen paino on 7. Virtauslaskennan keskeinen tulos on, että verkon maksimivirtaus ja minimileikkaus ovat *aina* yhtä suuret, eli käsitteet kuvaavat saman asian kahta eri puolta.

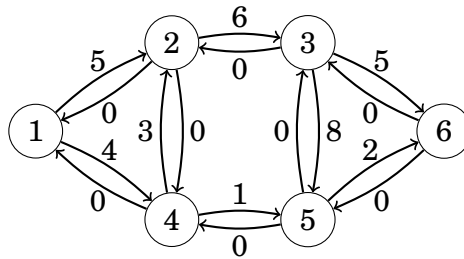
Seuraavaksi tutustumme Ford-Fulkersonin algoritmiin, jolla voi etsiä verkon maksimivirtauksen ja minimileikkauksen. Algoritmi auttaa myös ymmärtämään, *miksi* maksimivirtaus ja minimileikkaus ovat yhtä suuret.

20.1 Ford-Fulkersonin algoritmi

Ford-Fulkersonin algoritmi etsii verkon maksimivirtauksen. Algoritmin idea on aloittaa tilanteesta, jossa virtaus on 0, ja etsiä sitten verkosta polkuja, jotka tuottavat siihen lisää virtausta. Kun mitään polkua ei enää pysty muodostamaan, maksimivirtaus on valmis.

Algoritmi käsittelee verkkoa muodossa, jossa jokaiselle kaarelle on vastakkaiseen suuntaan kulkeva pari. Kaaren paino kuvastaa, miten paljon lisää virtausta sen kautta pystyy vielä kulkemaan. Aluksi alkuperäisen verkon kaarilla on painona niiden kapasiteetti ja käänteisillä kaarilla on painona 0.

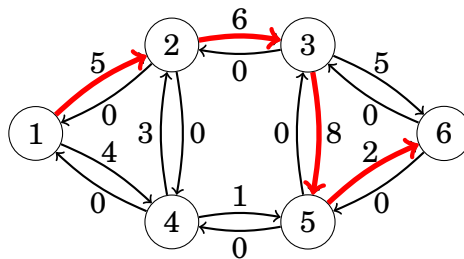
Esimerkkiverkosta syntyy seuraava verkko:

Algoritmin toiminta

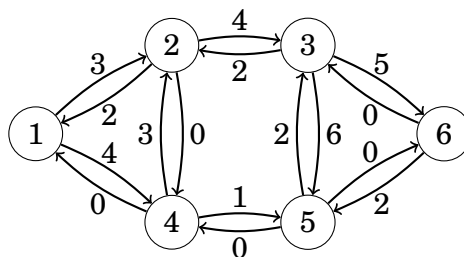
Ford-Fulkersonin algoritmi etsii verkosta joka vaiheessa polun, joka alkaa alkusolmusta, päättyy loppusolmuun ja jossa jokaisen kaaren paino on positiivinen. Jos vaihtoehtoja on useita, mikä tahansa valinta kelpaa.

Esimerkkiverkossa voimme valita vaikkapa seuraavan polun:

Polun valinnan jälkeen virtaus lisääntyy x yksikköä, jossa x on pienin kaaren kapasiteetti polulla. Samalla jokaisen polulla olevan kaaren kapasiteetti vähenee x :llä ja jokaisen käänteisen kaaren kapasiteetti kasvaa x :llä.

Yllä valitussa polussa kaarten kapasiteetit ovat 5, 6, 8 ja 2. Pienin kapasiteetti on 2, joten virtaus kasvaa 2:lla ja verkko muuttuu seuraavasti:

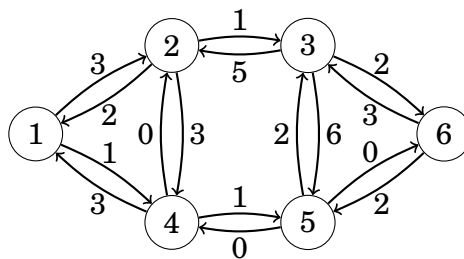
Muutoksessa on ideana, että virtauksen lisääminen vähentää polkuun kuuluvien kaarten kykyä välittää virtausta. Toisaalta virtausta on mahdollista peruuttaa myöhemmin käyttämällä käänteisiä kaaria, jos osoittautuu, että virtausta on järkevää reitittää verkossa toisella tavalla.

Algoritmi kasvattaa virtausta niin kauan, kuin verkossa on olemassa polku alkusolmusta loppusolmuun positiivisia kaaria pitkin. Tässä tapauksessa voimme valita seuraavan polun vaikkapa näin:

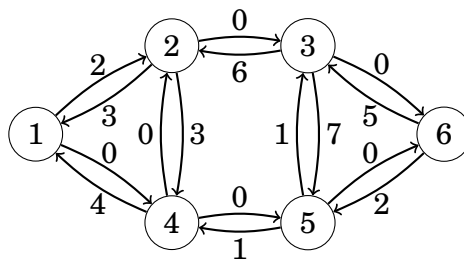

Tämän polun pienin kapasiteetti on 3, joten polku kasvattaa virtausta 3:lla ja kokonaisvirtaus polun käsittelyn jälkeen on 5.

Nyt verkko muuttuu seuraavasti:

Maksimivirtaus tulee valmiiksi lisäämällä virtausta vielä polkujen $1 \rightarrow 2 \rightarrow 3 \rightarrow 6$ ja $1 \rightarrow 4 \rightarrow 5 \rightarrow 3 \rightarrow 6$ avulla. Molemmat polut tuottavat 1 yksikön lisää virtausta, ja lopullinen verkko on seuraava:

Nyt virtausta ei pysty enää kasvattamaan, koska verkossa ei ole mitään polkua alkusolmusta loppusolmuun, jossa jokaisen kaaren paino olisi positiivinen. Niinpä algoritmi pysähtyy ja verkon maksimivirtaus on 7.

Polun valinta

Ford-Fulkersonin algoritmi ei ota kantaa siihen, millä tavoin virtausta kasvattava polku valitaan verkossa. Valintatavasta riippumatta algoritmi pysähtyy ja tuottaa maksimivirtauksen ennemmin tai myöhemmin, mutta polun valinnalla on vaikutusta algoritmin tehokkuuteen.

Yksinkertainen tapa on valita virtausta kasvattava polku syvyysshaulla. Tämä toimii usein hyvin, mutta pahin tapaus on, että jokainen polku kasvattaa virtausta vain 1:llä ja algoritmi toimii hitaasti. Seuraavaksi käymme läpi kaksi tapaa polun valintaan, jotka estävät tämän ilmiön.

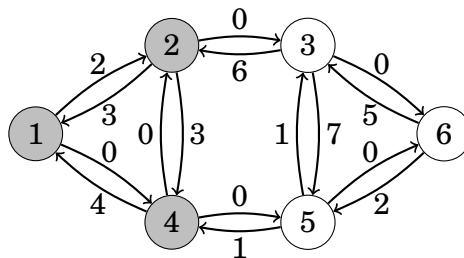
Edmonds-Karpin algoritmi on Ford-Fulkersonin algoritmin toteutus, jossa virtausta kasvattava polku valitaan aina niin, että siinä on mahdollisimman vähän kaaria. Tämä onnistuu etsimällä polku syvyysshaun sijasta leveyshaulla. Osoittautuu, että tämä varmistaa virtauksen kasvamisen nopeasti ja maksimivirtauksen etsiminen vie aikaa $O(m^2n)$.

Skaalaava algoritmi asettaa minimiarvon, joka on ensin alkusolmusta lähtevien kaarten kapasiteettien summa c . Joka vaiheessa verkosta etsitään syvyysshaulla polku, jonka jokaisen kaaren kapasiteetti on vähintään minimiarvo. Aina jos kelpollista polkua ei löydy, minimiarvo jaetaan 2:lla, kunnes lopuksi minimiarvo on 1. Algoritmin aikavaativuus on $O(m^2 \log c)$.

Käytännössä skaalaava algoritmi on mukavampi koodattava, koska siinä riittää etsiä polku syvyysshaulla. Molemmat algoritmit ovat yleensä aina riittävän nopeita ohjelmointikisoissa esiintyviin tehtäviin.

Minimileikkaus

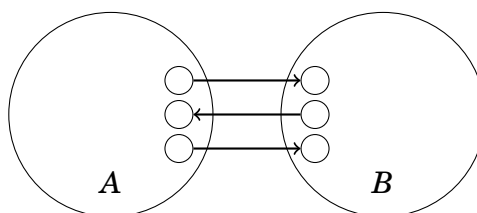
Osoittautuu, että kun Ford-Fulkersonin algoritmi on saanut valmiiksi maksimivirtauksen, se on tuottanut samalla minimileikkauksen. Olkoon A niiden solmujen joukko, joihin verkossa pääsee alkusolmusta positiivisia kaaria pitkin. Esimerkkiverkossa A sisältää solmut 1, 2 ja 4:

Nyt minimileikkauksen muodostavat ne alkuperäisen verkon kaaret, jotka kulkevat joukosta A joukon A ulkopuolelle ja joiden kapasiteetti on täysin käytetty maksimivirtauksessa. Tässä verkossa kyseiset kaaret ovat $2 \rightarrow 3$ ja $4 \rightarrow 5$, jotka tuottavat minimileikkauksen $6 + 1 = 7$.

Miksi sitten algoritmin tuottama virtaus ja leikkaus ovat varmasti maksimivirtaus ja minimileikkaus? Syynä tähän on, että virtauksen suuruus on *aina* enintään yhtä suuri kuin leikkauksen paino. Niinpä kun virtaus ja leikkaus ovat yhtä suuret, ne ovat varmasti maksimivirtaus ja minimileikkaus.

Tarkastellaan mitä tahansa verkon leikkausta, jossa alkusolmu kuuluu osaan A , loppusolmu kuuluu osaan B ja osien välillä kulkee kaaria:

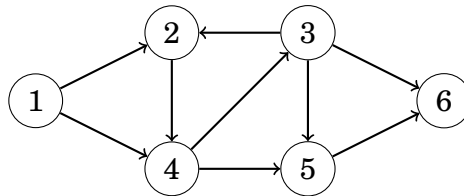
Leikkauksen paino on niiden kaarten painojen summa, jotka kulkevat osasta A osaan B . Tämä on yläraja sille, kuinka suuri verkossa oleva virtaus voi olla, koska virtauksen täytyy edetä osasta A osaan B . Niinpä maksimivirtaus on pienempi tai yhtä suuri kuin mikä tahansa verkon leikkaus.

Toisaalta Ford-Fulkersonin algoritmi tuottaa virtauksen, joka on tarkalleen yhtä suuri kuin verkossa oleva leikkaus. Niinpä tämän virtauksen on oltava maksimivirtaus ja vastaavasti leikkauksen on oltava minimileikkaus.

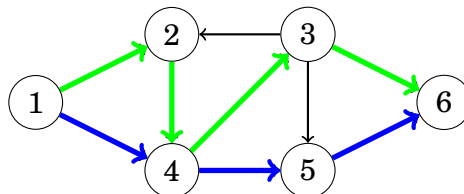
20.2 Rinnakkaiset polut

Ensimmäisenä virtauslaskennan sovelluksena tarkastelemme tehtävää, jossa tavoitteena on muodostaa mahdollisimman monta rinnakkaista polkua verkon alkusolmusta loppusolmuun. Vaatimuksena on, että jokainen verkon kaari esiintyy enintään yhdellä polulla.

Esimerkiksi verkossa

pystyy muodostamaan kaksi rinnakkaista polkua solmusta 1 solmuun 6. Tämä toteutuu valitsemalla polut $1 \rightarrow 2 \rightarrow 4 \rightarrow 3 \rightarrow 6$ ja $1 \rightarrow 4 \rightarrow 5 \rightarrow 6$:

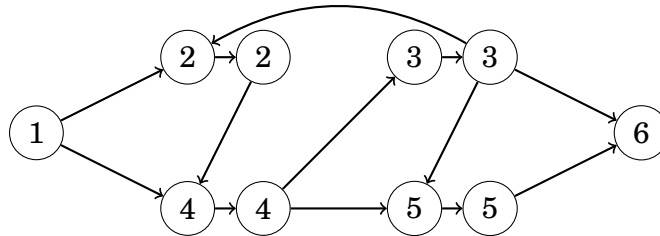
Osoittautuu, että suurin rinnakkaisten polkujen määrä on yhtä suuri kuin maksimivirtaus verkossa, jossa jokaisen kaaren kapasiteetti on 1. Kun maksimivirtaus on muodostettu, rinnakkaiset polut voi löytää ahneesti etsimällä alkusolmusta loppusolmuun kulkevia polkuja.

Tarkastellaan sitten tehtävän muunnelmää, jossa jokainen solmu (alku- ja loppusolmuja lukuun ottamatta) saa esiintyä enintään yhdellä polulla. Tämän rajoituksen seurauksena äskeisessä verkossa voi muodostaa vain yhden polun, koska solmu 4 ei voi esiintyä monella polulla:

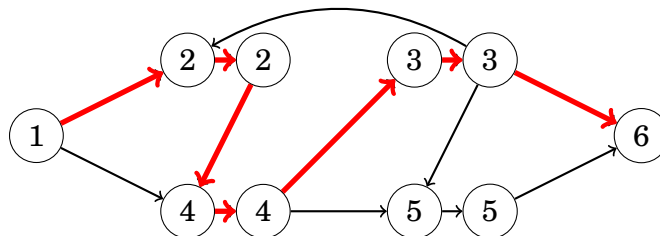

Tavallinen keino rajoittaa solmun kautta kulkevaa virtausta on jakaa solmu tulosolmuksi ja lähtösolmuksi. Kaikki solmuun tulevat kaaret saapuvat tulosolmuun ja kaikki solmusta lähtevät kaaret poistuvat lähtösolmusta. Lisäksi tulosolmusta lähtösolmuun on kaari, jossa on haluttu kapasiteetti.

Tässä tapauksessa verkosta tulee seuraava:

Tämän verkon maksimivirtaus on:

Tämä tarkoittaa, että verkossa on mahdollista muodostaa vain yksi polku alkusolmusta lähtösolmuun, kun sama solmu ei saa esiintyä monessa polussa.

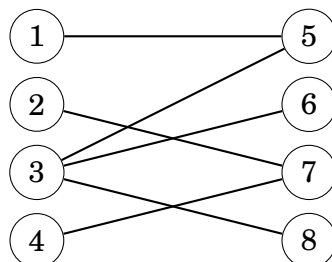
20.3 Maksimiparitus

Verkossa oleva **paritus** on kokoelma kaaria, jotka on valittu niin, että jokainen verkon solmu esiintyy enintään yhden paritukseen kuuluvan kaaren päätesolmuna. **Maksimiparitus** on puolestaan paritus, jossa parien määrä on mahdollisimman suuri.

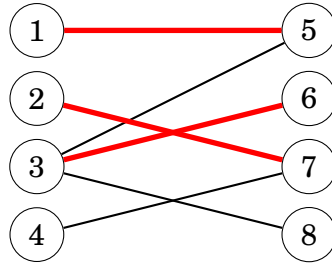
Maksimiparituksen etsimiseen yleisessä verkossa on olemassa polynominen algoritmi, mutta se on hyvin monimutkainen. Tässä luvussa keskitymmekin tilanteeseen, jossa verkko on kaksijakoinen. Tällöin maksimiparituksen pystyy etsimään helposti virtauslaskennan avulla.

Maksimiparituksen etsiminen

Kaksijakoinen verkko voidaan esittää aina niin, että kukin verkon solmu on vasemmalla tai oikealle puolella ja kaikki verkon kaaret kulkevat puolten välillä. Tarkastellaan esimerkkinä seuraavaa verkkoa:

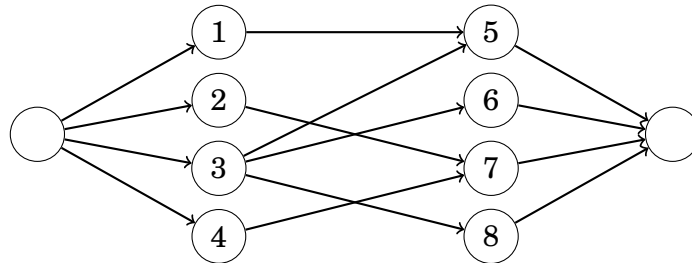

Tässä verkossa maksimiparituksen koko on 3:

Kaksijakoisen verkon maksimiparitus vastaa aina maksimivirtausta verkossa, johon on lisätty alkusolmu ja loppusolmu. Alkusolmusta on kaari jokaiseen vasemman puolen solmuun, ja vastaavasti loppusolmuun on kaari jokaisesta oikean puolen solmusta. Jokaisen kaaren kapasiteettina on 1.

Esimerkissä tuloksena on seuraava verkko:

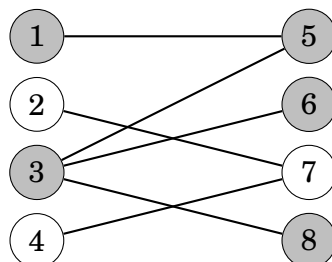
Tämän verkon maksimivirtaus on yhtä suuri kuin alkuperäisen verkon maksimiparitus, koska virtaus muodostuu joukosta polkuja alkusolmusta loppusolmuun ja jokainen polku ottaa mukaan uuden kaaren paritukseen. Tässä tapauksessa maksimivirtaus on 3, joten maksimiparitus on myös 3.

Hallin lause

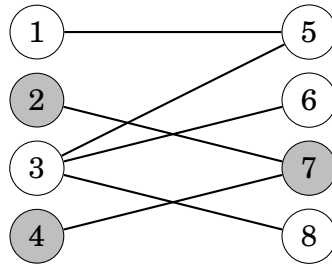
Hallin lause antaa ehdon, milloin kaksijakoiseen verkkoon voidaan muodostaa paritus, joka sisältää kaikki toisen puolen solmut. Jos kummallakin puolella on yhtä monta solmua, Hallin lause kertoo, voidaanko muodostaa **täydellinen paritus**, jossa kaikki solmut paritetaan keskenään.

Oletetaan, että haluamme muodostaa parituksen, johon kuuluvat kaikki vasemman puolen solmut. Olkoon X jokin joukko vasemman puolen solmuja ja joukko $f(X)$ ne oikean puolen solmut, jotka ovat yhteydessä joukon X solmuihin. Hallin lauseen mukaan paritus on mahdollinen tarkalleen silloin, kun mille tahansa joukolle X pätee $|X| \leq |f(X)|$.

Tarkastellaan Hallin lauseen merkitystä esimerkkiverkossa. Valitaan ensin $X = \{1, 3\}$, jolloin $f(X) = \{5, 6, 8\}$:

Tämä täyttää Hallin lauseen ehdon, koska $|X| = 2$ ja $|f(X)| = 3$. Valitaan sitten $X = \{2, 4\}$, jolloin $f(X) = \{7\}$:

Tässä tapauksessa $|X| = 2$ ja $|f(X)| = 1$, joten Hallin lauseen ehto ei pidä paikkaansa. Tämä tarkoittaa, että ei ole mahdollista muodostaa paritusta, jossa ovat mukana kaikki vasemman puolen solmut (eli täydellistä paritusta). Tämä on odotettu tulos, koska verkon maksimiparitus on 3 eikä 4.

Jos Hallin lauseen ehto ei päde, osajoukko X kertoo syyn sille, miksi paritusta ei voi muodostaa. Koska X sisältää enemmän solmuja kuin $f(X)$, kaikille X :n solmuille ei riitä paria oikealta. Esimerkiksi yllä molemmat solmut 2 ja 4 tulisi yhdistää solmuun 7, mutta tämä ei ole mahdollista.

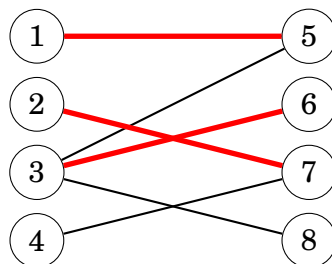
Königin lause

Königin lause tuo yhteyden maksimiparituksen ja solmupeitteen välille. **Solmupeite** on sellainen joukko verkon solmuja, että jokaisen verkon kaaresta ainakin toinen kaaren päätesolmuista kuuluu joukkoon. **Riippumaton joukko** on taas joukko verkon solmuja, jossa minkään solmuparin välillä ei ole kaarta.

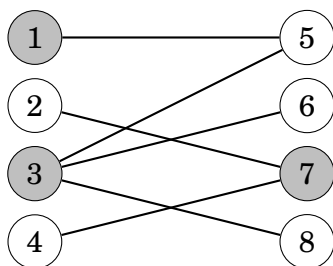
Jokaista verkon solmupeitettä vastaa riippumaton joukko, joka muodostuu niistä solmuista, jotka eivät kuulu solmupeitteeseen. Niinpä jos verkossa on solmupeite, jossa on x solmua, niin siinä on myös riippumaton joukko, jossa on $n - x$ solmua. Vastaava riippuvuus pätee myös toiseen suuntaan.

Yleisessä verkossa pienimmän solmupeitteen ja suurimman riippumattoman joukon etsiminen ovat NP-vaikeita ongelmia. Kuitenkin kaksijakoisessa verkossa ongelmat ratkeavat tehokkaasti, koska Königin lauseen nojalla pienin solmupeite on yhtä suurin kuin maksimiparitus.

Esimerkiksi seuraavan verkon maksimiparituksen koko on 3:

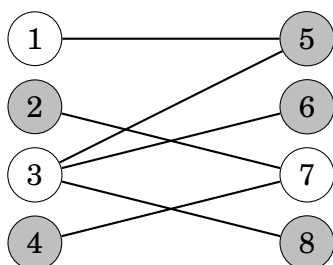

Niinpä myös pienimmän solmupeitteen koko on 3. Solmupeite voidaan muodostaa valitsemalla siihen solmut $\{1, 3, 7\}$:

Pienin solmupeite muodostuu aina niin, että jokaisesta maksimiparituksen kaaresta toinen kaaren päätesolmuista kuuluu peitteeseen.

Pienimmästä solmupeitteestä saadaan suurin riippumaton joukko valitsemalla kaikki solmut, jotka eivät kuulu peitteeseen. Esimerkiksi yllä olevassa verkossa suurin riippumaton joukko on seuraava:

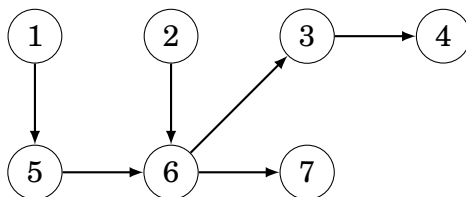
20.4 Polkupeitteet

Polkupeite on joukko verkon polkuja, joka on muodostettu niin, että jokainen verkon solmu kuuluu ainakin yhteen polkuun. Seuraavaksi näemme, miten virtauslaskennan avulla voi etsiä pienimmän polkupeitteen suunnatussa, syklittömässä verkossa.

Polkupeitteestä on kaksi muunnelmää: **Solmuerillinen peite** on polkupeite, jossa jokainen verkon solmu esiintyy tasan yhdessä polussa. **Yleinen peite** taas on polkupeite, jossa sama solmu voi esiintyä useammassa polussa. Kummassakin tapauksessa pienin polkupeite löytyy samanlaisella idealla.

Solmuerillinen peite

Tarkastellaan esimerkkinä seuraavaa verkkoa:

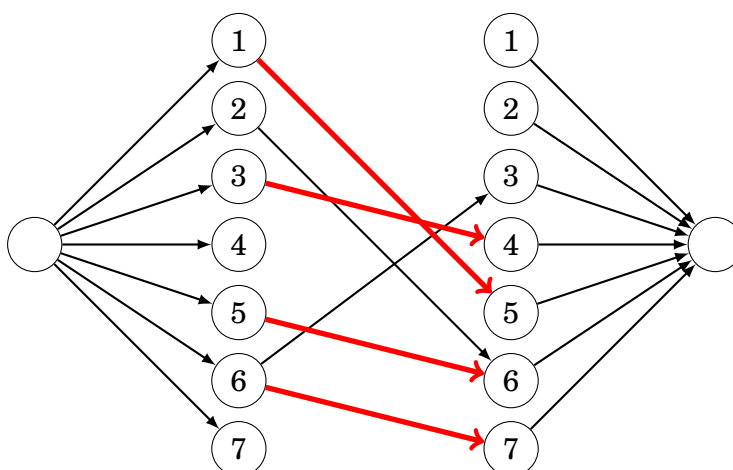
Tässä tapauksessa pienin solmuerillinen polkupeite muodostuu kolmesta polusta. Voimme valita polut esimerkiksi seuraavasti:

Huomaa, että yksi poluista sisältää vain solmun 2, eli on sallittua, että polussa ei ole kaaria.

Polkupeitteen etsiminen voidaan tulkita paritusongelmana verkossa, jossa jokaista alkuperäisen verkon solmua vastaa kaksi solmua: vasen ja oikea solmu. Vasemmasta solmusta oikeaan solmuun on kaari, jos tällainen kaari esiintyy alkuperäisessä verkossa. Ideana on, että paritus määrittää, mitkä solmut ovat yhteydessä toisiinsa poluissa.

Esimerkkiverkossa tilanne on seuraava:

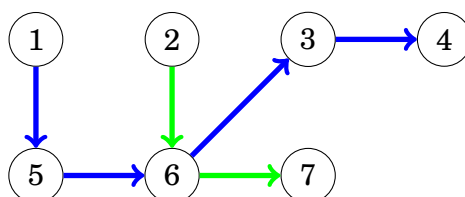

Tässä tapauksessa maksimiparitukseen kuuluu neljä kaarta, jotka vastaavat alkuperäisen verkon kaaria $1 \rightarrow 5$, $3 \rightarrow 4$, $5 \rightarrow 6$ ja $6 \rightarrow 7$. Niinpä pienin solmuerillinen polkupeite syntyy muodostamalla polut kyseisten kaarten avulla.

Pienimmän polkupeitteen koko on $n - c$, jossa n on verkon solmujen määrä ja c on maksimiparituksen kaarten määrä. Esimerkiksi yllä olevassa verkossa pienimmän polkupeitteen koko on $7 - 4 = 3$.

Yleinen peite

Yleisessä polkupeitteessä sama solmu voi kuulua moneen polkuun, minkä ansiosta tarvittava polkujen määrä saattaa olla pienempi. Esimerkkiverkossa pienin yleinen polkupeite muodostuu kahdesta polusta seuraavasti:

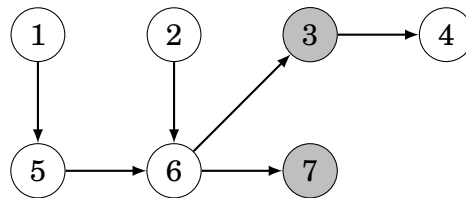
Tässä verkossa yleisessä polkupeitteessä on 2 polkua, kun taas solmuerillisessä polkupeitteessä on 3 polkua. Erona on, että yleisessä polkupeitteessä solmua 6 käytetään kahdessa polussa.

Yleisen polkupeitteen voi löytää lähes samalla tavalla kuin solmuerillisen polkupeitteen. Riittää täydentää maksimiparituksen verkkoa niin, että siinä on kaari $a \rightarrow b$ aina silloin, kun alkuperäisessä verkossa solmusta a pääsee solmuun b (mahdollisesti usean kaaren kautta).

Dilworthin lause

Dilworthin lauseen mukaan suunnatun, syklittömän verkon pienin yleinen polkupeite on yhtä suuri kuin suurin mahdollinen kokoelma solmuja, jossa minäkään kahden solmun välillä ei ole polkua.

Esimerkiksi äskeisessä verkossa pienin yleinen polkupeite sisältää kaksi polkua. Niinpä verkosta voidaan valita enintään kaksi solmua niin, että minäkään solmujen välillä ei ole polkua. Vaihtoehtoja valintaan on monia: voimme valita esimerkiksi solmut 3 ja 7:

Verkossa ei ole polkua solmusta 3 solmuun 7 eikä polkua solmusta 7 solmuun 3, joten valinta on kelvollinen. Toisaalta jos verkosta valitaan mitkä tahansa kolme solmua, jostain solmusta toiseen on polku.

Osa III

Lisäaiheita

Hakemisto

- #define, 8
- bitset, 39
- complex, 254
- deque, 39
- map, 36
- multiset, 35
- next_permutation, 45
- priority_queue, 40
- queue, 40
- random_shuffle, 37
- reverse, 37
- set, 35
- sort, 27, 37
- stack, 40
- string, 34
- typedef, 8
- unordered_map, 36
- unordered_multiset, 35
- unordered_set, 35
- vector, 33
- 2SAT-ongelma, 148
- aakkosto, 229
- ahne algoritmi, 51
- aikavaativuus, 15
- alijono, 229
- alin yhteinen esivanhempi, 155
- alkuluku, 181
- alkulukupari, 183
- alkuosa, 229
- alkutekijähajotelma, 181
- Andrew'n algoritmi, 267
- aritmeettinen summa, 13
- aste, 101
- Bellman-Fordin algoritmi, 113
- binääri-indeksipuu, 80
- binäärihaku, 29
- binäärikoodi, 56
- binääripuu, 128
- binomijakauma, 215
- binomikerroin, 194
- bittiesitys, 89
- bittijoukko, 39
- Burnsiden lemma, 200
- Catalanin luku, 196
- Cayleyn kaava, 201
- de Bruijnin jono, 165
- determinantti, 205
- Dijkstran algoritmi, 116, 141
- Dilworthin lause, 178
- Diofantoksen yhtälö, 188
- Diracin lause, 164
- dynaaminen ohjelmointi, 59
- dynaaminen segmenttipuu, 247
- editointietäisyys, 68
- Edmonds-Karpin algoritmi, 170
- ehdollinen todennäköisyys, 213
- Eratostheneen seula, 184
- esijärjestys, 128
- etäisyysmitta, 260
- Eukleideen algoritmi, 184, 188
- Eukleideen kaava, 190
- Euklidinen etäisyys, 260
- Eulerin kierros, 160
- Eulerin lause, 186
- Eulerin polku, 159
- Eulerin totienttifunktio, 185
- Fermat'n pieni lause, 186
- Fibonaccin luku, 14, 190, 206
- Floyd-Warshallin algoritmi, 119
- Floydin algoritmi, 144
- Ford-Fulkersonin algoritmi, 168
- funktionaalinen verkko, 142
- geometria, 253
- geometrinen jakauma, 216

geometrinen summa, 13
 Goldbachin konjektuuri, 183
 Grundy-luku, 225
 Grundyn peli, 227

 häviötila, 221
 hajautus, 231
 hajautusarvo, 231
 hakemisto, 36
 Hallin lause, 174
 Hamiltonin kierros, 164
 Hamiltonin polku, 163
 harmoninen summa, 14, 184
 harva segmenttipuu, 247
 Heronin kaava, 253
 heuristiikka, 166
 Huffmanin koodaus, 56

 indeksien pakkaus, 87
 inklusio-eksklusio, 198
 inversio, 25
 iteraattori, 37

 jälkijärjestys, 128
 järjestäminen, 23
 jakaja, 181
 jakauma, 215
 jakso, 229
 jaollisuus, 181
 jono, 40
 joukko, 11, 35

 käänteismatriisi, 206
 Königin lause, 175
 kaari, 99
 kaarilista, 105
 kaksi osoitinta, 71
 kaksijakoisuus, 102, 112
 kaksiulotteinen segmenttipuu, 250
 keko, 40
 kekojärjestäminen, 26
 kierto, 229
 kiinalainen jäännöslause, 189
 Kirchhoffin lause, 209
 kofaktori, 205
 kokonaisluku, 6
 kombinatoriikka, 193
 kompleksiluku, 254

 konvekksi peite, 266
 koodi, 56
 koodisana, 56
 Kosarajun algoritmi, 146
 Kruskalin algoritmi, 130
 kuplajärjestäminen, 24

 lähin pienempi edeltäjä, 74
 lähin pistepari, 265
 läpimitta, 125
 Lagrangen lause, 189
 laiska eteneminen, 244
 laiska segmenttipuu, 244
 Las Vegas -algoritmi, 217
 laskemisjärjestäminen, 27
 Legendren konjektuuri, 183
 leikkaus, 168
 leikkauspiste, 257, 264
 leksikografinen järjestys, 230
 leveyshaku, 109
 liukuluku, 7
 liukuvan ikkunan minimi, 75
 logaritmi, 12
 logiikka, 11
 lomitussjärjestäminen, 25
 loppuosa, 229
 lukuteoria, 181
 lyhin polku, 113

 makro, 8
 maksimiparitus, 173
 maksimivirtaus, 167
 Manhattan-etäisyys, 260
 Markovin ketju, 216
 matriisi, 203
 matriisipotenssi, 205
 matriisitulo, 204, 218
 merkkijono, 34, 229
 merkkijonohajautus, 231
 mex-funktio, 225
 minimileikkaus, 168
 Mo'n algoritmi, 241
 modulolaskenta, 6
 Monte Carlo -algoritmi, 217
 multinomikerroin, 196
 muutoshistoria, 248

 naapuri, 101

neliöjuuri, 239
 neliömatriisi, 203
 nim-peli, 223

 odotusarvo, 214
 ohjelmointikieli, 3
 Oren lause, 164
 osajono, 229
 osajoukko, 43

 pakka, 39
 permutaatio, 45
 persistentti segmenttipuu, 248
 peruuttava haku, 46
 Pickin lause, 260
 pienin yhteinen moninkerta, 184
 pikajärjestäminen, 26
 pino, 40
 pisin nouseva alijono, 64
 piste, 254
 polkupeite, 176
 polynominen hajautus, 231
 Prüfer-koodi, 201
 prefiksi, 229
 Primin algoritmi, 134
 prioriteettijono, 40
 puolivälihaku, 49
 puu, 123
 Pythagoraan kolmikko, 190
 pyyhkäisyviiva, 263

 ratsun kierros, 166
 rekursioyhtälö, 60, 206
 repunpakkaus, 66
 reuna, 230
 riippumaton joukko, 175
 riippumattomuus, 214
 ristitulo, 256

 satunnaisalgoritmi, 217
 satunnaismuuttuja, 214
 segmenttipuu, 83, 243
 seuraajaverkko, 142
 sisäjärjestys, 128
 solmu, 99
 solmupeite, 175
 SPFA-algoritmi, 116
 Sprague–Grundyn lause, 224

suffiksi, 229
 suhteellinen alkuluku, 185
 suljettu muoto, 193
 sulkulauseke, 196
 summataulukko, 78
 suurin alitaulukko, 20
 suurin yhteinen tekijä, 184
 syöte ja tuloste, 4
 sykli, 111, 137, 143
 syklin tunnistaminen, 143
 syntymäpäiväparadoksi, 233
 syvyyshaku, 107

 täydellinen luku, 182
 törmäys, 233
 tasajakauma, 215
 tasoitettu analyysi, 71
 tekijä, 181
 tietorakenne, 33
 todennäköisyys, 211
 topologinen järjestys, 137
 transpoosi, 203
 trie, 230

 union-find-rakenne, 132

 välikysely, 77
 väritys, 102, 219
 vaativuusluokka, 18
 vahvasti yhtenäisyys, 145
 vektori, 33, 203, 254
 verkko, 99
 vieruslista, 103
 vierusmatriisi, 104
 virittävä puu

- pienin ja suurin, 129
- yhteismäärä, 209

 virtaus, 167
 voittotila, 221

 Warnsdorffin sääntö, 166
 Wilsonin lause, 191

 yhtenäisyys, 100, 111
 ykkösmatriisi, 204

 Z-algoritmi, 234
 Z-taulukko, 234
 Zeckendorfin lause, 190